

ce selv i en kuriøs lille artikel »Peirces Computer & Peirce Machines« i antologien »Tegn & Data«. Denne antologi er samtidig det første samlede skrift på dansk, hvor denne Peirce'ske synsvinkel på computermediet fremlægges i større udstrækning. Antologien virker dog en smule uegal, idet det ikke rigtig lykkes at forene Peirces semiotik og computermediet ret mange andre steder end i ovennævnte artikel.

På baggrund af sin historiske artikel skriver Jensen en konklusion, der opremser en række argumenter for, hvorfor Peirces semiotik lover så meget i forhold til at forstå computeren som semiotisk maskine. Peirces semiotik har et logisk og dynamisk tegnbegreb, der betoner *tegnprocessen* og via interpretantbegrebet åbner for en kognitionsteoretisk tilgang til computeren. Det dynamiske tegnbegreb – *semiosis* – giver samtidig en mulighed for at forstå de kulturelle sider af computeren som betydningssystemer og -processer. Dette sidste går jo godt i spænd med tidens tendenser inden for den empiriske medieforskning; receptionsforskning og medieetnografi.

Endelig nævner Jensen, at Peirces semiotik – i kraft af at være en almen semiotik – giver mulighed for en meget vidtfavnende tilgang til computeren. Det spænder fra en teknologi-intern analyse af computeren, som en symbolbehandlende maskine, over grænsefladeforskning i menneske-maskine interaktion, til analyse af kulturelle, sociale og kommunikative aspekter af computerbrugen. Der ligger altså en fundamental tværfaglig mulighed i Peirces semiotik. Dette lyder meget lovende, men antologien infriar ikke helt forventningerne i denne retning.

De øvrige artikler diskuterer grundlæggende problemstillinger som kunstig intelligens, formallogik og forholdet mellem semiotik og semiologi. Disse artikler kan naturligvis ses som nødvendige teoretiske forarbejder for en egentlig computermedie-semiotik. Der er ingen tvivl om, at det er væsentligt at forholde sig til spørgsmål om, hvorvidt »den levende ræsonneren« adskiller sig grundlæggende fra en mekanisk ditto (Hans Roed Mark i »Tegn & Data«). Peirces abductions begreb er formodentlig det af Peirces begreber, der – næst efter hans tegnbegreb – har vakt størst interesse blandt medieforskere. Det giver anledning til overvejelser vedrørende blandt andet meningsproduktion, tænkning, videnskabsteori og kunstig intelligens. Hans Roed Mark konkluderer med hensyn til spørgsmålet om kunstig intelligens, at kunstig intelligens uden originale abduktive hypoteser ikke er mulig.

Det jeg savner i diskussionen af fx. abduktions-

begrebet, er en kobling til en egentlig social-semiotisk eller kultur-semiotisk computermedie forskning. Hvordan kan vi fx. bruge Peirces begreber til at sige noget om, hvordan vi konkret bruger computerbaserede multimedier? Hvad vil navigation i et hypermedie sige – beskrevet i semiotiske begreber? »Tegn & Data« rummer implicit et forslag til, hvordan dette kan realiseres. I Gorm Larsens artikel diskuteres semiologi og semiotik. Det er en diskussion, der har mange år bag sig. Larsen konkluderer, at man kan forene de to traditioner ved, at lade semiotikken udgøre det filosofiske fundament og så indtænke de specifikke semiologier og deres begrebsapparater i denne ramme. Semiologi og semiotik er ikke forenelige i en »fusion«, men derimod i en »overtagelse«.

Det er symptomatisk, at en af de få artikler, der konkret tager computersemiotik op, er optrykkningen af Peter Bøgh Andersens forsvar for sin disputats »A Theory of Computer Semiotics«, der jo netop er kendetegnet ved – og kritiseret for – at være lingvistisk semiologisk i Hjelmslevsk forstand og ikke Peirce semiotisk.

Dette problem – manglen på konkret semiotisk analyse og svag sammenhæng mellem de teoretiske artikler og de konkrete analyser – er det samme i udgivelsen fra 1990 – hvor hele den del, der hedder Computer-Kultur, rummer en række kulturanalytiske artikler, der slet ikke tager stilling til de to foregående dele Computer-Medier og Computer-Semiotik. Det samme sker i mindre grad i den lille sorte Teknologi-Semiotik (NSU 1994) hvor en interessant artikel om teknologiens betydning og betydningens teknologi stilles sammen med en artikel om computerspil, som på flere måder minder om en artikel om samme emne i K&K 63 fra 1988.

Hvor man i Århus – i kredsen omkring Peter Bøgh Andersen – har formået at forene en praksisorientering med det teoretiske arbejde, men uden at fokusere på Peircesk semiotik, der kan det synes som om Jensens projekt ikke rigtig har kunnet lette fra jorden – endnu. Computer-Kultur analyserne med et Peirce-semiotisk fundament er næsten ikke til at få øje på.

Peirce semiotikere er før blevet beskyldt for at mangle konkrete analyser. Jeg tror dog ikke, at dette har så meget med Peirces semiotik at gøre, som det har at gøre med »mandskabsmangel«. Jeg glæder mig derfor til at se konkrete Peirce semiotisk orienterede computerkultur analyser.

Gunnar Langemark, Cand. mag.,
Ph.d. Stipendiat, Center for
Ungdomsmedier, Københavns Universitet

Anne Marie Honoré: *Filmpolitik midt i en medierevolution*, bind 11 i udredningsserien *Kulturens politik*, Klim, 1994. 120 sider. 175 kr.

Jeg har ikke læst andre bind i den udredningsserie, som er udsendt fra Nordisk Kultur Institut under ledelse af Peter Duelund, og jeg kan derfor ikke sige, hvordan det foreliggende bind 11 måler sig med de andre. Eftersom det er udgivet, må jeg formode, at det holder standarden, og lad mig straks sige, at jeg ikke synes, at Anne Marie Honoré har gjort et dårligt arbejde. Spørgsmålet er først og fremmest, om det er fyldestgørende?

Af bogens omslag fremgår det, at formålet med udredningsserien er »at beskrive og analysere væsentlige erfaringer i dansk kulturliv siden Kulturministeriets oprettelse i 1961 med henblik på en vurdering af de overordnede kulturpolitiske mål og redskaber«. Jeg ved ikke, om denne formulering skyldes Anne Marie Honoré selv, seriens redaktør, eller forlaget, men den har en så officios klang, at den godt kunne være hentet direkte fra kommissoriet for udredningsarbejdet. I så fald må det rimeligvis være relevant at interessere sig for, om det foreliggende bind indfrier kravene.

Jeg har min tvivl, og den bliver ikke just mindre, når jeg i fortsættelse af det anførte citat læser, at »Der lægges vægt på at belyse de forskellige problemer i relation til de ændrede samfundsmæssige forudsætninger. Hensigten er at fremme en velunderbygget kulturpolitisk debat om de aktuelle og fremtidige udfordringer«.

Hvis de således formulerede krav ikke indfries i det foreliggende bind for så vidt angår filmen, er Anne Marie Honoré tænkeligt i mindre grad at dadle end redaktøren og måske også Kulturministeriet, som har administreret og formuleret opgaven. Det skal imidlertid ikke være ensbetydende med, at Anne Marie Honoré friholdes fra kritik. Hun har kaldt eller i det mindste affundet sig med, at hendes bidrag blev kaldt »Filmpolitik midt i en medierevolution«. Givetvis fængende, men der er sandt at sige ikke mange spor af medierevolution i fremstillingen. Hvad menes mere konkret med et udtryk som 'medierevolution'? Kan man overhovedet ud fra en samtidig betragtning (»midt i«) af kvalitative og/eller kvantitative forandringer tale om revolution uden at implicere en eller anden teleologi? Hvad går den da ud på?

Anne Marie Honoré må derimod helt tage ansvaret for i det af hende selv signerede forord at

skrive: »Denne bog handler om Kulturministeriets filmpolitik og om vilkårene for at producere og distribuere film i Danmark« (p. 7). Bemærkningen er mere sigende, end jeg bryder mig om: Filmpolitikken er Kulturministeriets, ikke Folketingets, og slet ikke noget, som praktiseres af nogen, som står uden for det i snæver forstand politiske system; og bogen handler kun om den del af ministeriets politik, der vedrører *produktion og distribution* af film, ikke om filmenes hele samfundsmæssige kredsløb, og især ikke om den konsumtions- eller receptionsproces, hvorunder film knæsættes (eller ikke knæsættes) som kulturelt gode. Måske er det denne indskrænkning til kun at interessere sig for den materielle produktion og lade den symbolske produktion ude af betragtning, som retfærdiggør det at tale om Kulturministeriets filmpolitik.

Sådan som jeg erindrer det, har det ret konsekvent været ministeriets politik at skubbe den del af filmenes liv, der skulle begynde ved premieren, til side: Distributionssektoren for spillefilm har nærmest pr. definition været privat og dermed urørlig; biografsektoren er opfattet på samme måde eller i bedste fald som et kommunalt anliggende, og den forudsigelige – og forudsete – konsekvens af Danmarks indlemmelse i EF, nemlig en reduktion og koncentration af biografbestanden, har kun givet anledning til ord, men ikke de ord, som kunne bringe filmene videre i det samfundsmæssige kredsløb gennem fjernsynet.

Også til den anden side – bredt taget publikumssiden er problemerne spillet videre: Frembringelsen af et publikum, som vidste at værdsætte produktionen af angiveligt kunstneriske film, kunne ikke være Kulturministeriets bord. Var der overhovedet et offentligt bord, måtte det være Undervisningsministeriets og kommunernes, og det kunne man ikke blande sig i.

Efter min opfattelse ligger der i beskæftigelsen med filmenes hele samfundsmæssige kredsløb en udfordring til formuleringen af en filmpolitik. Tages denne udfordring ikke op, må forarbejdet anses for ufyldstgørende og egentlig uegnet til at fremme den velunderbyggede kulturpolitiske debat, som udredningsserien som helhed sigter mod. Ud fra den opfattelse fungerer Anne Marie Honorés fremstilling ikke. Kan man negligere fremstillingens sammenhæng og i stedet tage den som en præsentation af filmbranchen med særligt henblik på den offentlige støttes art og betydning, især sådan som denne vurderes af mennesker, som er involverede i branchen, så fungerer fremstillingen godt.

Anne Marie Honoré skriver rimeligt lettilgæn-

geligt, og bogen må kunne bruges i undervisningssammenhæng. Fremstillingen er ikke tynget af analytiske begreber og er i det hele taget mere beskrivende end analyserende. Læseren stifter bekendtskab med centralt placerede aktører i filmbranchen og får indblik i temaer og argumenter, som utvivlsomt vil præge morgendagens debat, lige som de prægede gårsdagens. For en, der – som jeg – gennem et kvart århundrede har lyttet til og ind imellem også taget del i denne debat, kan det måske være lidt forstemmende at se, hvor lidt temaer og argumenter ændrer sig – et interessant emne for en undersøgelse af, hvordan institutioner eller organisationer »tænker«, men for den nyankomne er Anne Marie Honorés fremstilling rigtig nyttig.

På enkelte punkter har jeg spørgsmål til fremstillingen. Jeg skønner måske lidt anderledes end Anne Marie Honoré. Når hun eksempelvis hævder (p. 24), at der ikke findes tilgængelige oplysninger om forholdet mellem offentlig og privat kapital i dansk film i 60'erne og 70'erne, må det modificeres. For ikke at skyde andre noget i skoene skal jeg henvise til et af mine egne arbejder, jfr. Henriksen & Fabjancic (1983), hvori støttegraden er belyst for årene 1974-1980, og hvori der iøvrigt ikke kunne konstateres nogen sammenhæng mellem støttegrad og produktionsomkostninger.

Anne Marie Honoré og jeg er heller ikke helt enige i et andet forhold. Hun nævner (p. 11), at i slutningen af 50'erne begyndte biografernes indtægt at falde, og det blev nødvendigt at støtte filmproduktionen: »I første omgang blev de afgifter, der blev indspillet på danske film, kanaliseret direkte tilbage til producenterne«. Hun må tænke på den refusion af forlystelsesafgiften, som blev indført i 1949, jfr. Dinnesen & Kau (1983) – krisen var mærkbar og blev bemærket, før indførelsen af TV, og før biografbesøget begyndte at vende.

Jeg vil ikke påstå, at jeg er helt ajour med ophavsretten, men jeg studser alligevel, når Anne Marie Honoré uden kommentarer citerer Filmskolens rektor for den bemærkning, at »Eleverne har selvfølgelig retten til deres ideer, men vi skal have rettighederne til de film, der laves her, fordi skolen ellers reduceres til et billigt produktionssted« (p. 64). Jeg troede virkelig, at et grundprincip i ophavsretten var, at ikke ideer, men kun objektivering var beskyttede, og jeg troede ligeledes, at elever ved Filmskolen nød samme rettigheder som studerende ved andre uddannelsesinstitutioner i henhold til Undervisningsministeriets cirkulære om anvendelse af øvelses- og eksamensopgaver.

Som man ser af eksemplerne, er det kun småting, jeg har at brokke mig over. Isoleret betragtet finder jeg som sagt den foreliggende bog både brugelig og nyttig. Mine forbehold melder sig først for alvor, når bogen ses i sammenhæng med det kulturpolitiske projekt. I den sammenhæng har vi stadig det arbejde til gode, som med analytisk mod leverer elementer til en velunderbygget filmpolitisk debat.

Henvisninger:

Dinnesen, N.J. & Kau, E.: *Filmen i Danmark*. Akademisk Forlag, 1983.

Henriksen, Frank & Fabjancic, Micha: *Uden for fokus. En institutionsanalytisk beskrivelse af dansk filmproduktion med særligt henblik på de støttede film fra 1974 – 1980*. Institut for filmvidenskab, 1983.

*Frank Henriksen, lektor,
Institut for Film- & Medievidenskab, KU.*

John H. McManus: *Market-driven Journalism. Let the Citizens Beware?* Sage 1994, 243 sider.

Set fra et økonomisk synspunkt blev 1980'erne et gyldent årti for lokal-TV i USA. De store networks dominans blev brudt, og det blev en rigtig god forretning at investere i lokal-TV. I forhold til den gennemsnitlige overskudsrate i amerikanske fremstillingsvirksomheder kunne en større lokal-TV station hente mere end fire gange så stort et overskud hjem. Reagan-administrationen tilstræbte netop en sådan udvikling gennem deregulering af tele- og medieområdet, hvilket betød, at de sidste rester af offentlig forpligtigelse blev pillet ud af TV-lovgivningen; TV skulle nu entydigt være en forretning, og – lød filosofien – dette ville i sidste ende også tjene offentligheden bedre end statslig regulering.

De lokale nyhedsprogrammer kom til at spille en betydningsfuld rolle for profileringen af de lokale TV-stationer, for deres seertal og dermed i sidste ende for stationernes økonomiske indtjening. Spørgsmålet er, om denne udvikling vitterligt også tjente journalistikkens og offentlighedens interesser.

John McManus' bog er et meget interessant og vægtigt bidrag til en besvarelse af dette spørgsmål. Med udgangspunkt i en analyse af den journalistiske proces og produkt fra en række forskellige lokale TV-stationer i USA diskuterer han, hvorledes den journalistiske væsentlighedsfor-

pligtigelse påvirkes af den markedsøkonomiske interesse. McManus har selv arbejdet som journalist; han er ikke puritaner, og konklusionen er ikke givet på forhånd. Forholdet mellem marked og journalistik er ikke nødvendigvis et enten-eller, men snarere et spørgsmål om balance mellem forskellige interesser. Han lader tvivlen komme de lokale TV-stationer til gode og prøver at evaluere deres journalistiske formåen på baggrund af realistiske kriterier.

Hans teoretiske forståelse af nyhedernes tilblyelsesproces fortjener at blive fremhævet. Han anskuer TV-stationens virke som en afvejning af journalistiske og økonomiske hensyn i forhold til fire forskellige ydre aktører: publikum, annoncører, investorer og kilder. De fire parter besidder hver en ressource, som stationen/nyhedsredaktionen har brug for. For at få andel i denne ressource må stationen »handle« eller udveksle med hver enkelt part, og afhængigheden og styrkeforholdet i disse relationer er afgørende for, hvilken indflydelse de hver især får. Det journalistiske produkts karakter og kvalitet er et resultat af den samlede struktur af udvekslinger mellem parterne.

McManus' model er såre enkel, men også meget overbevisende, og den burde inddrages i fremtidige undersøgelser og udvikles teoretisk. Selvom de forskellige relationer er belyst hver for sig i andre studier, og selve modellen kendes fra lærebogsstoffet, f.eks. Denis McQuails bøger, er det afgørende nye her, at helhedssynet omsættes i den empiriske analyse.

Analysen kombinerer kvantitative og kvalitative metoder: Gennem spørgeskema-undersøgelser får han et overblik over journalisters og redaktørers holdninger og handlinger, og en kvantitativ analyse af nyhedsprogrammerne giver oversigt over det journalistiske produkt. Han har fulgt den journalistiske proces på flere stationer gennem observation af alle 3 faser af nyhedsproduktionen: Indsamling af viden om mulige nyhedshistorier, udvælgelsen og selve fremstillingen af nyhedsindslaget. Undervejs i processen har han tillige foretaget en række både formelle og uformelle interview med aktørerne. McManus' resultater er mildest talt ikke opløftende læsning. Den kommercielle logik bevirker, at der generelt anvendes minimale ressourcer på de trin i den journalistiske arbejdsproces, som kunne give en kritisk belysning, højne informationsværdi og sætte begivenheder i sammenhæng. Der er praktisk talt ingen selvstændig afdækning af nyhedsrelevante historier, hvad der ellers burde være en ret central aktivitet for en lokal nyhedsredaktion. Man betjener sig alene af passive foranstaltning-

er, d.v.s. de lokale avisers nyhedsudbud, bureauer og rutineopringninger til politi og brandvæsen. Med det som orienteringsgrundlag udvælges så nogle få historier, der lader sig omsætte til underholdende TV-indslag af halvanden minuts varighed. Der er meget ringe eller ingen kvalitetskontrol indbygget i arbejdsprocessen.

Resultatet er et nyhedsudbud, der *ligner* et journalistisk produkt, men *ikke er* det. Prioriteringen af underholdning gennemsyrrer hele virksomheden; underholdning skal ikke bløde op i mere tungt stof, men er det egentlige formål. Som nyhedschefen på en lokal TV-station formulerer det: »*We're going for somebody's gut and not their head. One of my responsibilities is to attract as many viewers as possible so my station can make as much money as possible*« (s.134).

Når den kommercielle interesse kommer til at dominere over hensynet til journalistikken hænger det bl.a. sammen med, at publikum er den svage part, når den samlede afvejning af hensyn finder sted. Annoncører, investorer og til en vis grad kilder kan typisk basere deres handlinger på baggrund af professionel ekspertise, på analyser af rentabilitet, seer-sammensætning etc. De vil derfor kræve en ret veldefineret modydelse til gengæld for deres reklamepenge, investering eller udtalelse. Publikum har derimod få muligheder for at vurdere det produkt, som de præsenteres for; deres valg vil foregå på et utilstrækkeligt informationsgrundlag. Andre varer og serviceydelser kan man umiddelbart vurdere kvaliteten af. Men nyheder er en tillidsbaseret vare. Kvaliteten er svær at bestemme, når blot de ydre kendetegn er i orden; seerne må primært have tiltro til, at det man ser og hører er resultatet af seriøst arbejde og vurdering.

Forudsætningen for at kunne vurdere et nyhedsprodukts kvalitet er bl.a., at der er andre nyhedskilder tilgængelige, og her lader udviklingen seerne i stikken. Det amerikanske lokal-TV-marked har ikke mindst på nyhedsområdet karakter af et oligopol: Få stationer dominerer markedet, og et oligopol medfører sædvanligvis, at produkterne kommer til at ligne hinanden til forveksling. TV-journalistik er i kraft af mediets natur mere sårbar over for kommercialisering. I avisen kan man blot fylde mere underholdende stof på andre sider – det behøver ikke nødvendigvis gå ud over det mere seriøse politiske stof. I TV er der et pres på hver enkelt nyhedsindslag for at være underholdende, for her kan modtageren ikke blot springe noget uinteressant over.

Trods enkelte positive undtagelser mener McManus, at offentligheden er den store taber i